

Truffels en dambordjes

Vlinderen op het schiereiland Istrië

Tekst: Joep Steur Het Balkanland Kroatië met zijn grillige landsgrenzen is gezegend met een grote variatie aan landschappen. Naast hoge bergen, uitgestrekte bossen, meren en rivieren heb je ook desolate eilanden langs een prachtige kustlijn. Deze verscheidenheid aan biotopen staat garant voor een rijke flora en fauna. In het hele land zijn daarom nationale parken en natuurreservaten aangewezen om de natuur te beschermen en te behouden voor het nageslacht.

Joep Steur

Het idyllische middeleeuwse plaatsje Motovun.

Vele toeristen uit binnen- en buitenland bezoeken jaarlijks deze reservaten waardoor de natuur ook meteen een economische factor van betekenis is geworden. Denk maar eens aan het beroemde Plitvice Nationaal Park met zijn meren en watervallen.

Dat deze gebieden ook een veilige haven (zouden moeten) zijn voor vele vlindersoorten moge duidelijk zijn. Een voorbeeld daarvan staat beschreven in Vlinders van mei 2004. Hierin wordt de dagvlinderfauna beschreven van het Kopački Rit Nature Park in het Noordoosten van het land. Maar hoe is het met de vlinders gesteld buiten deze beschermde gebieden? Valt daar ook nog wat te genieten voor de vlinderliefhebber? Begin juni 2009 doorkruisten we een week lang de omgeving van het in Noord-Istrië gelegen Motovun.

Motovun-Murari

Onze standplaats is het idyllisch op een heuvel gelegen Motovun. Dit geheel ommuurde middeleeuwse vestingstadje is ook wel bekend onder zijn Italiaanse naam Montona d'Istria. Wandelend door de kronkelige straatjes ontmoeten we de argusvlinder en de koningspage. Er hangt een Italiaanse sfeer. Niet zo verwonderlijk, want Istrië behoorde in het recente verleden nog tot Italië. Vele stadjes en dorpjes bezitten daarom naast Kroatische ook Italiaanse namen.

Vanaf het 277 meter hoge Motovun heb je een geweldig uitzicht over de heuvelachtige omgeving. Een afwisseling van bossen, graslandjes, akkers, wijn- en boomgaarden. Her en der verspreid liggen piepkleine oude dorpjes.

De heuvel van Motovun zelf is een afspiegeling van de omgeving. Bijna alle aanwezige biotopen in de regio zijn als het ware in miniatuurvorm hier vertegenwoordigd. Verreweg de belangrijkste hiervan voor vlinders zijn de bloemrijke kalkgraslandjes. Onder aan de heuvel vind je ze nog, verborgen en 'vergeten' plekken in het landschap. Het zijn kruidenrijke oasen die schijnbaar ontsnapt zijn aan de moderne tijd. Het lila, roze en purper van muggenorchis, duifkruid en beemdkroon werkt als een magneet voor vlinders. De bloemenhoofdjes van vooral de twee laatstgenoemden zijn 'en masse' bezet door zwartwitgeblokte dambordjes, bruin zandoogjes, oranje-rode parelmoervlinders en roodgeklepte bloeddruipjes. Bijzonder mooi zijn de verse exemplaren van de zeldzaam wordende *Zygaena carniolica*.

Ook andere dagactieve nachtvlinders zoals bruine daguil, metaalvlinder, panteruiltje en akkerwinde-uil zijn driftig op zoek naar nectar.

Dal van het riviertje de Mirna

Langs de heuvel van Motovun stroomt de Mirna. Hier is het niet meer dan een gekanaliseerde rechte waterloop.

Ten tijde van ons bezoek waren de oevers gemaaid en viel er niets te beleven. De omliggende bossen waren wel interessant. Behalve heuvelige eiken- en acaciabossen tref je hier ook laaggelegen vochtige bossen aan waar vooral wilgen zich thuisvoelen.

Kleine weerschijnvlinders laten zich hier af en toe op de paden zien. Van uitwerpselen zijn ze trouwens ook niet vies. De bloemrijke bosranden worden door vele vlinders bezocht. Ook reeën laten zich vluchtig zien. In dit dunbevolkte mozaïekvormige landschap is er gelukkig nog steeds ruimte voor weelderige bloemenveldjes. Ook al zijn ze soms erg klein toch kun je met wat geluk boeiende soorten ontdekken zoals de zeer moeilijk te determineren (schijn)wolfsmelkwespvliinder. Volgens sommigen zijn de schijnwolfsmelkwespvliinder en de wolfsmelkwespvliinder een en dezelfde soort omdat ze via genitaalonderzoek niet van elkaar te onderscheiden zijn. Het enige verschil zijn de voedselplanten: cipreswolfsmelk (voor de schijn-) en heksenmelk. Verder de onmiskenbare bosrankvlinder en de mooie uil *Grammodes stolidus*. Ook de grappige, gele vlinderhaft *Libelloides macaronius* is een lust voor het oog en is op de Balkan gelukkig nog niet zeldzaam.

Ten zuiden van Motovun: riviertje de Krvar

In de eikenbossen rondom Motovun groeien onder de grond witte en zwarte truffels. Deze kostbare lekkernij heeft Istrië op de culinaire landkaart gezet. De mensen trekken met speciaal opgeleide honden eropuit om deze zeldzame delicatessen te zoeken. Ook varkens worden voor deze missie ingezet. De laatste hebben de voorkeur, want zij vreten niet aan het kostbare goedje.

Voor ons staan vandaag weer vlinders op het menu. We verkennen het gebied zuidelijk van Motovun. Het landschap is afwisselend en straalt een serene rust uit. Af en toe passeren we een klein dorpje of gehuchtje. Opvallend - tijdens onze gehele reis - is het ontbreken van grazers zoals koeien, schapen en geiten. De graslandjes worden dus blijkbaar vooral gemaaid. De enige grazers zijn waarschijnlijk wilde dieren. Roze-bloemige braamstruiken zijn hier alom vertegenwoordigd en buiten de kalkgraslandjes zijn zij de belangrijkste leverancier van nectar. Vaak zitten deze helemaal vol met bruin zand-oogjes, dambordjes, braamparelmoervlinders (doen hun naam echt eer aan!), spiegelkoppes en distelvlinders. Daartussen kun je ook schaarsere soorten ontdekken als dubbelstipparelmoervliinder, bruine eikenpage en tweekleurig hooibeestje.

Langs paden in rotsachtige omgeving groeien pruikenbomen. Hun in het oog springende suikerspinachtige bloemen kleuren de wegranden plaatselijk roze. Samen met de aanwezige mediterrane eikenbossen krijgt de omgeving een sterk Zuid-Europees karakter. Grote boswachter en kleine ijsvogelvlinder zijn in deze biotoop te vinden.

Door langdurige droogte is het riviertje de Krvar opgedroogd. Kleine poeltjes water en vochtige plekken bij het historische gelijknamige viaduct zijn te danken aan een recente nachtelijke onweersbui. Apart uitziende snuitvlinders, het mooie staartblauwtje, het bijzondere zuidelijk

staartblauwtje, de voor ons gewone boomblauwtjes en het al vaker waargenomen schitterende spiegelkoppes komen gauw hier hun dorst lessen voordat de zon het kostbare nat weer laat verdampen.

Motovun-Livade-Zubini-Oprtalj

Nu gaat de wandeling noordelijk van Motovun. We komen door de truffelhoofdstad Livade, waar we een rups van de koninginnenpage vinden midden in het centrum. Na flink wat hondengeblaf trekken we een groot bos binnen. Het is een stevige klim met tal van bochten. We denken aan de terugweg die makkelijker zal zijn... Een eekhoorn schiet een boom in. Om vlinders te spotten is het beter om de onverharde zijpaadjes in te gaan. Uit het bos gekomen, duurt het nog even voor we onze eindbestemming in de verte zien liggen: het middeleeuwse half verlaten stadje Oprtalj/Portole. De omgeving is heel mooi en groen. Her en der liggen verscheidene bloemrijke graslandjes. Op de weg liggen aangereden vlinders. Nectarbezoek blijkt een hachelijke onderneming te zijn. Want er liggen ook vele krabspinnen op de loer die zich aan elke bloemkleur, of het nou geel, roze of wit

(Schijn)wolfsmelkwespvliinder.

Het Krvar-viaduct.

Joop Steur

is, aan kunnen passen. En dit doen ze met veel succes want ze hebben regelmatig beet. Niet voor niets worden ze ook wel kameleonspinnen genoemd! Enkele (veel grotere!) distelvlinders zijn al het slachtoffer geworden van deze camouflage-praktijken!

We hebben in slechts een week tijd 54 soorten dagvlinders geteld, bijna evenveel als in vijf maanden tijd in het beschermde Kopački Rit (tabel 2)

Op een zonovergoten terras achter de middeleeuwse muren van Motovun genieten we nog na van een vlin-
derrijke week. Onder het genot van een truffelgerecht
natuurlijk!

Je moet heel goed kijken om de krabspin te ontdekken waardoor deze distelvlinder is gevangen.

koningspage	<i>Iphiclides podalirius</i>	bosparemoervlinder	<i>Melitaea athalia</i>
koninkinnenpage	<i>Papilio machaon</i>	braamparemoervlinder	<i>Brenthis daphne</i>
boswitje	<i>Leptidea sinapis</i>	dagpauwoog	<i>Aglais io</i>
groot geaderd witje	<i>Aporia crataegi</i>	distelvlinder	<i>Vanessa cardui</i>
groot koolwitje	<i>Pieris brassicae</i>	dubbelstipparemoervlinder	<i>Brenthis hecate</i>
klein geaderd witje	<i>Pieris napi</i>	gehakelde aurelia	<i>Polygonia c-album</i>
klein koolwitje	<i>Pieris rapae</i>	kleine ijsvogelvlinder	<i>Limenitis camilla</i>
oostelijk resedawitje	<i>Pontia edusa</i>	kleine paremoervlinder	<i>Issoria lathonia</i>
oranje luzernevlinder	<i>Colias croceus</i>	kleine weerschijnvlinder	<i>Apatura ilia</i>
bruine eikenpage	<i>Satyrium ilicis</i>	knoopkruidparemoervlinder	<i>Melitaea phoebe</i>
groentje	<i>Callophrys rubi</i>	toortsparemoervlinder	<i>Melitaea trivialis</i>
iepenpage	<i>Satyrium w-album</i>	tweekleurige paremoervlinder	<i>Melitaea didyma</i>
kleine sleedoornpage	<i>Satyrium acaciae</i>	veldparemoervlinder	<i>Melitaea cinxia</i>
kleine vuurvlinder	<i>Lycaena phlaeas</i>	argusvlinder	<i>Lasiommata megera</i>
violette vuurvlinder	<i>Lycaena alciphron</i>	bont zandoogje	<i>Pararge aegeria</i>
adonisblauwtje	<i>Polyommatus bellargus</i>	bruin zandoogje	<i>Maniola jurtina</i>
boomblauwtje	<i>Celastrina argiolus</i>	dambordje	<i>Melanargia galathea</i>
bruin blauwtje	<i>Aricia agestis</i>	grote boswachter	<i>Hipparchia fagi</i>
heideblauwtje	<i>Plebejus argus</i>	hooibeestje	<i>Coenonympha pamphilus</i>
icarusblauwtje	<i>Polyommatus icarus</i>	rotsvlinder	<i>Lasiommata maera</i>
oostelijk tijmblauwtje	<i>Pseudophilotes vicrama</i>	tweekleurig hooibeestje	<i>Coenonympha arcania</i>
staartblauwtje	<i>Cupido argiades</i>	geelsprietdikkopje	<i>Thymelicus sylvestris</i>
zuidelijk staartblauwtje	<i>Cupido alcetas</i>	groot dikkopje	<i>Ochlodes sylvanus</i>
snuitvlinder	<i>Libythea celtis</i>	groot spikkeldikkopje	<i>Pyrgus alveus</i>
paarse paremoervlinder	<i>Boloria dia</i>	oostelijk kalkgraslanddikkopje	<i>Spialia orbifer</i>
atalanta	<i>Vanessa atalanta</i>	zwartsprietdikkopje	<i>Thymelicus lineola</i>
blauwe ijsvogelvlinder	<i>Limenitis reducta</i>	spiegel dikkopje	<i>Heteropterus morpheus</i>

Tabel 1: waargenomen soorten 3 t/m 8 juni 2009.

Tip voor wandelaars

In het gebied zijn naast officiële gemarkeerde routes ook andere paden. Laatstgenoemde zijn ook heel boeiend en aantrekkelijk en brengen je in gebieden met mooie panorama's waar je bijna niemand tegen komt. Maar soms houden deze 'tracks' na uren wandelen plotseling op. En daar sta je dan in the middle of nowhere. Dus zorg voor voldoende proviand. Als je geluk hebt, ben je in de buurt van een fruitboomgaard waarvan de takken zwaarbeladen zijn met heerlijke kersen en perziken of ontmoet je per toeval lokale bewoners met manden vol versgeplukt fruit dat ze spontaan aan je uitdelen. Ook dat is Istrië!

Zygaena carniolica.

	Baranja (Noord-Oost-Kroatië)	Istrië (Noord-West-Kroatië)
Aantal soorten	55	54
Periode	8 februari t/m 4 juli 2003	3 juni t/m 8 juni 2009
Status	Officieel beschermd natuur- gebied	Voornamelijk onbeschermd natuur
Beheer	Anno 2003 een ongunstig beheer voor dagvlinders.	Vooral kleinschalige land- bouw.
Vlinderrijkdom	Vooral in gebiedjes die ont- sapt zijn aan de bos- en landbouw.	Soortenrijk dankzij een mozaiekvormig landschap dat gelukkig nog grotendeels intact is

Tabel 2: vergelijking van de twee bezochte gebieden.

Joep Steur